

Tynsetpresten Rasmus Madsens etterkommere

De fleste mennesker med gamle røtter på Tynset stammer fra presten Rasmus Madsen, men svært mange av disse slektslinjene er ikke beskrevet. Tynsetbøkene er på dette punkt både feilaktige og svært mangelfulle.

En av hr. Rasmus' døtre, Anne, var gift med den kjente Tynset-presten Hans Lauritsen (ca 1600-1666), sentral skikkelse under igangsettelsen av kobberverkene både på Kvikne og Røros. Denne artikkelen vil derfor også omfatte hans etterkommere i første ekteskap, mange av dem ikke tidligere utredet. Tre av hr. Rasmus barn flyttet fra Tynset. Deres etterkommere har jeg ikke gransket, men jeg vil gi noen holdpunkter for den som måtte være interessert i videre undersøkelser av disse. Generelt følger jeg bare gammelprestens etterkommere frem til den generasjon der bygdebøkene overtar med en beskrivelse som det er grunn til å tro er vesentlig korrekt.

Rasmus Madsen var født på Fyn eller Møn. Han er trolig identisk med den Erasmus Mattiæ Mønbo som ble immatrikulert i København i 1599¹. Ved presteinsettelsen omtales han som Rasmus Madsen Fynbo. Han ble kapellan på Tynset i 1600 under sognepresten Hans Olsen. Herr Rasmus sogneprest fra 27. juni 1602 til sin død i 1628, da han ble etterfulgt av Hans Lauritsen.

I en tingsak fra 20. august 1639² om et kjøpebrev fra hr Rasmus er kona og barna nevnt. Kona het Dorte Hansdatter, og det er godt mulig at hun er datter av forrige prest. Likeledes kan det godt være at Hans Olsen er sønn av sin forgjenger i kallet, Ole Eriksen. Men det finnes ikke belegg for slike slektsforhold ut over patronymikon og det faktum at det finnes mange eksempler på at sønn etterfølger far i et prestekall eller at etterkommer gifter seg med en datter av forgjengeren, slik det er tilfelle med Hans Lauritsen. Ivar Streitlien har i Tynset-boken plassert Rasmus som bonde på Fløtten og åpenbart ikke forstått av skiftet i 1639 at det er presten som omtales.

Barna til Rasmus synes rundt regnet å være født i tidsrommet 1600-1615. Den eldste sønnen, a) Mads Rasmussen, bor i 1639 i Trondheim, i likhet med moren. Dernest nevnes b) Hans Rasmussen, c) Anne Rasmusdr gift med Hans Lauritsen, d) Maren Rasmusdr gift med Peder Simensen Fløtten, e) Abelone Rasmusdr gift med Ole Pedersen Utby og en datter gift med Vilhelm Møller i Trondheim. Av kilder i Trondheim fremgår at hun het f) Barbara Rasmusdr.

a) Ivar Streitlien har i sitt bind 2 av Tynset-boken plassert Mads Rasmussen på Tonnbekkgård som far til den

Det eldste fotografi av Tynset kirke, trolig fra 1860-åra. Prestegarden og Ogarden til høyre. Neby nedenfor, med garden til Tangen (Neby østre) til høyre. Strekene er satt på bildet for å markere grenser. (Repro Tynset Foto).

Rasmus Madsen som bor der, og som han mener må være barnebarn av sognepresten. Dette viser hvor galt av sted det kan bære når man bare baserer seg på navn uten å ta andre forhold i betraktning. I 1639 oppgis Mads Rasmussen å bo i Trondheim. Genealogen Svein Tore Dahl i Trondheim, som dessverre døde i fjor, opplyste til meg at Mads var skipskaptein, at skipet hans ble arrestert i Dunkerque i 1639 og at Mads døde der. Mads er omtalt som svoger av Vilhelm Møller⁴. På Tynset finnes ikke spor etter Mads i det relativt rikholdige kildematerialet fra 1600-tallet. Som prestesønn ville han helt sikkert ha figurert i tingbøker eller jordebøker hvis han hadde bodd her. Det gir liten mening, som Streit-

lien har gjort, å plassere ham på Tonnbekkgård, en gård som ifølge tingboken ble ryddet i 1680-årene av Rasmus Madsen. Denne Rasmus var, som jeg senere skal vise, oldebarn av sognepresten.

b) I Trondheim omtales i forbindelse med arrestasjonen av Mads' skip en bror Hans. Svein Tore Dahl mener det er den samme Hans Rasmussen som blir Nordlandshandler og bosetter seg i Grågård i Storvågen i Lofoten. Han bruker etternavnet Møller og dør 20. mars i 1677.

c) Så til etterkommerne i Nord-Østerdalen. Anne Rasmusdtr hadde med Hans Lauritsen følgende kjente

barn: Lars, Rasmus, Nils, Hans, Dorte og NN Hansdtr. Dorte var gift med bergskriver Jens Nilsen Hals på Kvikne og NN Hansdtr med bergskriver på Røros Klaus Rasmussen Haderslev. Opplysningene om disse to døtrene er velvillig gitt av den svenske genealogen Roger de Robelin. De omtales i et manuskript om Kvikne-slekten Hals fra Ålborg og slekten Tislev, som kommer til å bli publisert senere. Det er også godt mulig at første kone til presten Even Stensen Meldal, Kari Hansdtr, var datter av Hans Lauritsen. Herr Hans var tidligere eier av Skogstad.

1. Lars Hansen (f. 1635) hadde gården Trøen på Kveberg i Alvdal og bare sønnen Hans Larsen er kjent. Videre etterkommere fremgår av Alvdalsbøkene til Steimoeggen. Lars eide også jord på Røe i Tyllidalen.

2. Rasmus Hansen kalles i en tingsak 14.3.1664 for Rasmus Hansen Tøndset. Han bodde senere på Kvikne der han ble knivstukket og drept av Ole Embretsen Melingseter i oktober 1673. Som vitne i saken er nevnt blant andre sønnen Svern Rasmussen og broren Hans Hanssen. Mer om denne grenen har jeg ikke funnet.

3. Nils Hansen, omtales i en tingsak 8.2.1658 som "herr Hans' søn". Han har jeg ikke funnet mer om, men han er kanskje identisk med den Nils Hansen som er omtalt på Storstrøm i Alvdals-boken. I så fall er han født i 1626 og eldre enn broren Lars. Sønnen til Nils Hansen på Storstrøm, Hans Nilsen, kommer på Olsberg i Tyllidalen, men forsøker å få tilbake

Storstrøm. Lars Hansen eier også jord i Tyllidalen, på Røe. Det kan muligens tas som et tegn på at disse to er brødre. Mot det taler at Herr Hans skulle få en sønn med navnet Nils så vidt tidlig som i 1626, men aldersangivelsene er ikke mye å stole på 1600-tallet, selv om de nok er mer pålitelige på prestesønner.

4. Hans Hanssen (1640-ca 1720) var lensmann på Tynset og bodde på Utby, jeg antar på gården Skarphaugen. I Tynset-boken er han ikke nevnt under noen gård på Utby, men av tingbok, jordebok og krigsstyrsskatteliste (1715-20) fremgår at han eide betydelige parter i Utby. Han var gift med Marit Mortensdtr (1655-1727), som ut fra fadderforhold og det faktum at Morten-navnet er svært sjeldent på Tynset på 1600-tallet, må være datter av Morten Mortensen Utgård.

Tynset-boken omtaler ikke barn av Hans Hanssen, men i krigsstyrsskatteliste fra 1720 står uttrykkelig at han hadde barn. Den Dordi (Dorte) Hansdtr (1678-1770) som bor på Skarphaugen og er gift med Morten Arnesen må, ut fra det faktum at paret har odelsjord på 4 skinn, være datter av Hans Hanssen. Hun er åpenbart oppkalt etter oldemor, Dorte Hansdtr. Av kjøpebrev fremgår at Hans Hanssen kjøpte 5 skinn i Utby 23. juli i 1681 fra den gården Morten Arnesen kom fra. Morten Arnesen hadde derfor ikke odelsjord, i hvert fall ikke så mye.

Den Anne Hansdtr (1680-1738) som er gift på Storeggen på Tynset med Ole Engebretsen, må være søsteren til Dordi og altså datter av Hans Hanssen. Det er fadderbytter mellom familiene til Dordi og Anne. Anne er

åpenbart oppkalt etter farmor Anne Rasmusdtr.

Det må nevnes et moment som er viktig for disse resonnementene. Navnet Hans er svært sjeldent på Tynset på 1600-tallet og kan bare knyttes til de presteslektene jeg har omtaler, med unntak av Hans Olsen på Hansmoen (f 1668). Men sistnevnte har en alder som utelukker ham som far til de Hans-døtrene jeg omtaler. Født i 1640-årene og derfor mulige fedre til Hans-døtre født i tidsrommet 1670-90 er bare ovenfor nevnte Hans Hanssen og nedenfor omtalte Hans Olsen. Gjennom fadderbyttene fremgår tydelig hvem som er døtre av hvem.

d) Maren Rasmusdtr (d ca 1670) var gift med Peder Simensen Fløtten (d ca 1665) på Utby på Tynset. Ifølge manntallet fra 1666 hadde de sønnene Simen (f 1636), Rasmus (f 1637) og Hans (f 1643)

Simen overtar halve Fløtten med 4,5 skinn. Hans etterkommere er beskrevet i Tynset-boken,

og det er denne grenen som blir sittende med Fløtten til rundt 1780.

Den andre halvdel av Fløtten overtas av Mads Pedersen (f 1624), gift med Maren Pedersdtr.

På bakgrunn av oppkallingen av Peders sønner ovenfor, samt aldersforskjell, tror jeg ikke Mads er sønn av Peder, men at Maren er hans datter, og at hun er eldre enn brødrene.

Barna til Mads og Maren er ifølge manntallet 1666 Rasmus (f 1651), Ole (f. 1656), Per (f 1659) og Lars (f. 1662). Dessuten må Goro Madsdtr (1663-1740) på Åkrann være en datter

av Mads og Maren. Det finnes bare en Mads til på Tynset som aktuell far til Goro, nemlig Mads Røstad (Åen), men han har en datter Goro som overtar Røstad-gården. Goro på Åkrann er mest sannsynlig ikke en søster, siden de har samme navn.

Rasmus Madsen (f 1651) opptrer i jordeboken som bruker på Utby fra 1673. I et kjøpebrev fra 20.7.1698 fremgår det at plassen der Rasmus og Ole Madsen hadde bodd er solgt til Per Jonsen Røstad og Anders Jonsen Utby. Her ligger løsningen til de ovenfor nevnte feilslutninger med hensyn til Tonnbekkgård. Den Rasmus Madsen som i 1680-årene rydder Tonnbekkgård, er opplagt samme mann som tidligere var på Fløtten. Avgjørende er at det finnes bare en Rasmus Madsen i 1666-manntallet for Tynset. Dermed må Rasmus Madsen Fløtten og Rasmus Madsen Tonnbekkgård være en og samme mann. Dessuten må nevnes at Rasmus Madsens sønn, Mads Rasmussen Tonnbekkgård, opptrer som førstefadder under en barnedåp til sin fetter på Fløtten, Amund Olsen, som er sønn av Ole Madsen Fløtten. Ole Madsen, som bruker etternavnet Fløtten til sin død, er verge for Simen Pedersen Fløtten (1700-39). Vi ser tydelig at alle disse er i slekt, noe som styrker påstanden om at Rasmus Madsen Tonnbekkgård er fra Fløtten. Ole Madsen fortsetter åpenbart å bo på Fløtten, og en liten del av gården overtas av hans sønn, Amund Olsen. Den andre sønnen, Mads Olsen, flytter til Kroken

Lars Madsen gifter seg inn på Yttestu Østigård som beskrevet i Tynset-boken.

3. I kirkeboken finner vi i 1728 en husmann på Utby ved navn Rasmus Pedersen med datteren Anne Rasmusdtr, som begravnes 28 år gammel. Rasmus husmann opptrer som fadder for Dordi Rasmusdtr Fløtten, gift med Arne Olsen Utby. Han er åpenbart faren til Anne og Dordi. Han kan ikke være noen annen enn den Rasmus Pedersen som er født 1637. Noen annen Rasmus Pedersen er ikke å oppdrive. Han blir altså svært gammel, siden han åpenbart dør mellom 1732 og 1737, der kirkeboken mangler. Dessuten får han barn etter at han er 60 år gammel. Men intet av dette er umulig, så langt i fra. Det må være den samme Rasmus Fløtten som er stevnet 30.7. 1686 fordi hans kvinne, Goro Jonsdtr, kom for tidlig. I Jon Krokmoen utmerkete kildebok skalles han Rasmus Madsen, men det er feil. I tingboka står det Rasmus Fløtten. Krokmoen har nok ikke sett at det var to Rasmus på Fløtten. Rasmus Pedersen tror jeg var gift en gang før og at den Peder Rasmussen vi finner på Fossen (Midteng) på Tynset, er hans sønn. Den Ole Rasmussen som er på den andre Fossen-gården er ikke av denne slekten, men derimot trolig fra Kvikne, slik at det som står der i Tynset-boken er helt feilaktig.

e) Så til etterkommerne av Abelone Rasmusdtr, gift med Ole Pedersen Utby. Her er det grunn til å påpeke at Tynset-boken er særlig beheftet med feil når det gjelder Utby, den største gården på Tynset med svært mange brukere. Ole Pedersen er ikke oppført på noe bruk, men han må ha vært bruker på Nyhus frem til 1687. Hans gård-

part var på 7 skinn. Fra 1689 finner vi i jordeboken at Rasmus Olsen (f 1638) og Hans Olsen (f 1650) hver bruker 3,5 skinn. Ut fra oppkalling av morfar og mormors far samt eiendomsforholdene er de åpenbart sønner av Ole Pedersen.

1. Rasmus Olsen har som broren ingen sønner til å overta etter seg. Sivert Andersen overtar i 1703 3,5 skinn i Utby. Av et militærmanntall for sønnenfjelske skilperkompani fra 1735 6er oppført under Utby enken Kirsten Rasmusdtr, åpenbart på den gårdparten Sivert Andersen hadde. Hun er følgende datter av Rasmus Olsen. Dette paret hadde Lillestu Utby, en gård som ikke lenger eksisterer. Streitlien har i Tynset-boken feilaktig ført den opp under Neby som Rasmustrøa. Der finner man barna til Sivert og Kirsten. Det fremgår tydelig av kildene at deres gård lå i Utby. Lillestu er altså fradelt Nyhus, mens Hans Olsen overtok farens gård.

Ut fra fadderforhold antar jeg at Ingrid Rasmusdtr (1692-1731), gift med Tore Olsen Sandbakken, er datter av Rasmus Olsen. Anne Rasmusdtr er bare er nevnt som fadder og som boende på samme sted som Sjur Lillestusens kone.

2. Så til Hans Olsen. Streitlien operer i sin Tynset-bok med Morten Simensen og hans far som brukere på Nyhus. Morten Simensen er gift med Kari Hansdtr (d ca 1756) og har følgende giftet seg inn på Nyhus. Kari må være datter av Hans Olsen. Morten Simensen er åpenbart fra Utsten i Utby. Brødrene hans kalles Utsten i

kirkeboken og det fremgår for øvrig av skjøter at de har eiendomsrett i Utsten. Hans Olsen har også døtrene Marit Hansdtr (1681-1751) gift med Tore Simensen på Nygårdshaug og Abelone Hansdtr gift med sin tremening Amund Olsen Fløtten. Alle tre døtre av Hans Olsen opptrer som faddere for hverandres barn og skiller seg slik klart fra de to døtrene til Hans Hansen, som på samme måte er faddere for hverandres barn. Disse fem Hans-døtrene er samme generasjon og født innenfor omtrent samme tiår, men kan altså skilles fra hverandre på denne måten. Andre Hans-døtre finnes ikke på Tynset i dette tidsrom.

Ut fra fadderforhold og oppkalling synes det klart at Mari Olsdtr (1650-1726) er en datter av

Abelone Rasmusdtr og Ole Pedersen. Hun er gift med Ole Engbretsen i Jordet i Utby og har blant andre en datter Abelone.

Til slutt vil jeg nevne at plasseringen av personer på de ulike bruk i Utby på 1600-tallet i overveiende grad er feilaktig i Tynset-bøkene. Jeg har skrevet et supplement til Tynset-bøkene for 1600-tallet og tidlig 1700-tallet for å rett opp de groveste feilene. Det vil om forhåpentlig om ikke altfor lenge bli lagt ut på Internett. Likeledes vil jeg nevne at Odd Håkon Tjade har gjort et stort arbeide med å digitalisere de tidligste kirkebøkene for Tynset 1722-53. I tillegg har han digitalisert militærmanntall fra 1699 og 1735 samt ekstraskattemanntallet fra 1762. Dette planlegges også lagt ut på nettet.

Til sist et hjertesukk. Det er med motvilje jeg i denne artikkelen skriver

Utby, men det har vært skrevet feil i minst 400 år slik at det er vel umulig å få det endret. Men uttalen på dialekt er "Ybby-gar`n". Det er en utjevning av Obby, som er sammendragning av Oppby. Det står perfekt til Neby, som ligger nedenfor "Ybby-gar`n" og gammelt ble uttalt "Næbby-gar`n". De burde altså vært skrevet Oppby og Nedby. Bortenfor Ybby-gar`n ligger O`garn. Det skrivet Utgård, men burde vært skrevet Oppgård. Akk, ja.

Ole Nygård

Journalist i Aftenposten

Pb. 1178, Sentrum, 0107 Oslo

1 *Opplyst av Svein Tore Dahl.*

2 *Tingbok for Solør og Østerdalen*

3 *Iflg. Svein Tore Dahl.*

4 *I Domkapitlets bok i Trondhei 1640 er arresten omtalt og at Mads døde i Dunkerque 26.10.1639. Det står at han er svoger av Vilhelm Møller.*

Allt dette iflg. Svein Tore Dahl.

5 *Jon Krokmoen: Folk og buplasser i Nord-Østerdalen. Kildeutdrag 1528-1700.*

6 *I Riksarkivet.*